

WALTER TEGELER

TALLINN — REVAL

Pedagoogilis-metoodilised
ained.

(3.)

KOOLITAMISTUS — SCHULBEDARF

Pedagoogiline ajalugu.

Kasvatustavaus Grekas ja Roomas.

Vanas Roomas oli kasvatus perekonna nähte
usalduks. Tänuks õpetas ise oma poega.
taastaselt sai noormees meeste hulka vastu
võetud. Pärast seda valis ta omale elukutsa.

Grekas oli aga kasvatus juba kõige vanemal
ajal riigi asi. Kasvatustabinõuna taruati
võimlemist ja muusikat. Kuumise välja-
arendamine oli ühendatud riiksideaaliga
(Lõdasi pidada ja jumalaid teenida)
Võimlemiskarjatusi tehti gymnaasiumides
(Vabad platsid kõrvalruumidega). Püts ja
kepp olid kasvatus ja õpetus abinõud
Võistlustest võitjana väljatulejaid austati väga
Võitlemine oli jumalate ja isamaa teenistus.
Vaimulise arenemise abinõuks oli muusika
ja poesia. Paeglapi tutvustati riigiteadusega
ja seadustega.

Pärast Chārouei lahingut (338 enne Kristust),
mis grekland oma vahaduse kaotasid,
algab nõnda nimetatud hellini aeg

Hellini kultuuri karakteristseks omaduseks oli
see, et seal mitte enam riik, vaid

kasutus ja haridusideaaliks

seati. Tervis nõudanimetatud enzyklo-
peedililine haridusideaal, mis
grammatika, retoorika ja kõrgemal
astmel filosoofia väärtuses seisis.

Õpiti ka aritmeetikat, geometriat
teoreetilist muusikat astronoomiat.

Kasutus ideaal seisis nüüd teaduste
omandamises, kuna varem inimest
piüti teha.

Algharidus oli igrade ainet mis rahale
melke küllalt väärilisest ei peetud.

Tasu oli vilets 50 denaari kuus.

Algharidus seisis lugemises, kirjutamises
ja arvutamises.

38
Kõrgema hariduse alamane astmeks oli
grammatika ja kirjanduse õppimine;
Kõrgemal astmel õpiti retoorikat ja
filosoofiat (sofistid).

Greeta kasvatus oli ideaalne ja
süsteemaatiline, rooma oma praktiline ja
ratsendiline.

2 peatükk.

Keskaja kristlik kasvatus.

Kristiuse ilumuutega ajaloos käitlanaale
ilmus greeta esteetiliste ja rooma
praktiliste ideaalide kõrval religioos moraalne
ideaal. (dekaloo - kümme käsku)

Mida greeklastele ja roomlastele riis,
seda oli juutidele uuele perekond
peale maadadakse kui mehe peale

Kristiuse tekkega laienes Jumaluse
mõiste (Et Jumal on armastus, seda
ei oleud juutide juures mitte).

Kloostri ja doonuskoolid

Kloostrikoolid arutati pühakirja tundjate ja jumalateenistuse oskajate ettevalmistamiseks. Karl Luur nutus Itaaliast lauljad ja orelimängijaid, et laulma õpetada. Aacheeni Synodi otsuse järel 789a.

arutati iga kloostri juure kool, kus poisid piiblisalust, kirjutamist, laulmist, grammatikat ja kirikupühade ornamendõppisid.

Preestrid olid valustatud eksami tegema ning lihtsaka lapsi õpetama.

Kloostrikooli õpilased jagunesid:

scholae interiores ja scholae exteriores.

Esimestest said naimulikud mehed, neid võeti koolist aastaseks ja nende eest hoolditseti hoiti.

Teised läksid ilmalikku ellu, neile oli ainult õpetus maksuta. Lühemat ajaks oli õpetatud munk. (magister principalis)

Panna plaani järel olid ka doonuskoolid

korraldud. Vabadust oli seal rohkem.

39

Keis õppisid aadeli meeste pojad. Tuhatajast nimetati „scholasticus“.

Minister Gassiodorises määruse põhjal olid unngad kohustatud ka pagana uue kirjanikke õppima. Igasugune teadus ehitati sel ajal pühavirja peale.

Algõpetus algas rahvide päheõppimisega, millel kaheksugune eesmärk:

- 1) Prantiline tarvitamine jumalateenistuse juures j.
- 2) See pidi mälu kasutama mis raamatute rühmuse tüütu näga tähtis.

Alles pärast hakkati lugemist õppima Lueti pühavirja (Kordamine).

Benediktuse reeglite järel said valesti lugejad palvetamise juhustel hoopitega karistud. Ka kirikulaulu õppimine nõudis palju pisaraid ja lõõne.

Algastmel õpiti veel kirjutamist ja ladina keelt. Kõrgemad õppisid deklinatõivoni, konjugatõivoni ja kõneleemist.

Kõrgem õpetus jagunes kahe ossa:

Trivium (grammatika retoorika ja dialektika)

ja Quadrivium (aritmeetika, muusika,
geomeetria ja astronoomia).

Ülemastuks oli aga theologia.

Kasvatust oli vahi igasuguse eksistentsi
sai niisuga varistud. Pidu ja pühapäevadel
pärast jumalateenistust oli need lühia
mängusi korraldada (lõbustada).

Päämisest rõõmu pühapäev oli naalipiisnapi
püha (õsad said siis ümber raketud)

Viimast keelati see traditsioon ara.

Ka naisterahval oli võimalust mõnel
juhul kloostrikoolis õppida.

(Kaisimees Rosseth kirjutas draamasi).

Püütlon kasvatus.

Kad armastasid mõnulemist ja muusikat.

Teadusest suurt huvi ei peetud; püüti

lundeid ja fantaasiat väljarendada

Õpetamisteks olid kangelasteeposed ja

90
armastustaulud. Lugemist ja kirjutamist
pidasid paljud rüütlid põlatud kumistiks.
Telerleemisega tehti palju tegemist.

Keskaja rüütlitel ei olnud mitte iseseisvat
õpeasutust. Kuni 7 aastani tõi pois
Peale selle astus ta võõrasse perekonda
aadeli proua teenistusse, et viisakaid
nõusid õppida. 14 aastaseks loeti teda
junnuks; siis võis ta juba sõdadest,
jahutidest jne osa võtta!

21 aastaseks loodi teda rüütliks. Naisterahvad
olid rüütlite juures au sees

Linnakoolid.

Pärast ristisõda oli kodanikklassi tõusu
aeg. Siis tekkisid linnakoolid.

Juhatajat nimetati leedimagister ehk

rector scholarum. Kooris pidi ta läbima
Healis õpetajana ja kiriku kirjutajana

Õpilased arutati ühes rüütlite vanaduse
järel kolme jannu. Õigeraamatuid
oli vähe selle tähtse seisis õpetus

selles et õpetaja ette ütles ja õpilased
meeles püüdsid pidada. Kõrgema
ideaaliks peeti oravust ladina keeles.

Kasutus oli vahi Vänuvad õpilased võisid
ennast veisere raha eest jessu jessuõppida
lahuti osta õpetaja majandus oli vilets.

Ülikoolid.

Tähtsamad olid naval ajal Pariisi ja
Bologna ülikoolid. Mõlemas ülikoolis
olid 12 aastasaja neskelt peale kuni
läbi 13 aastasaja kõik Euroopa rahvad
eritud. Igal rahvusel oli oma salitud
rektor. Teaduskondades olid olemas

Theologia, juura, meditsina ja
arstiteadust. Viimasest õpiti triviumija
quadriviumi.

Polernas võis ainult arstiteadust õppida
Bolognas - ainult õigusteadust.

Keskaja üliõpilane kuulas loenguid,
käis repetitsioonidel ja võttis vaikelustest
osa. Loengute keskpunktiks oli
Aristotelese mõtteilmu. Teadusis raske

41
oli disputatsioon, millest osa võtsid magistrid,
bakkalaurred ja scholaarid.

Disputatsioonidel seadis magister theesised
üles ja bakkalaarid neid esitasid, või
jaotasid neid täestades ja selitades mõisteid.
Ülikooli astunud sageli poisikesed, kellel
ainult vähesed teadmised grammatikast.

Neid nimetati scholaarideks. Pärast eksami
tehes sai üliõpilane bakkalaaruseks.

Bakkalaarus õppis veel mitu aastat, siis
alles lasti teda eksamine, mis talle
õiguse andis "igalpool õpetada".

See aste andis õiguse ka teaduskonna
juures magistri ehk doktori kraadi
omaandada. Doktori märgid anti
ülikoolist. Need olid: rübar, mantel,
sõrmus ja raamat.

(Tarsamaa anti rübar)

Käis oli ette kirjutanud, kuidas õppida
ja kuidas õpetada. Ka riiete muud olid
ette kirjutanud. Üliõpilased olid maksudest
vabad neil oli oma korporatsioon

12
Häridusideaaliks püüdnud nad head naha
keelte mõistmist. Iga tähtsama sündumise
juures nõudeti isegi ladinu keeles.

Hea rõõmuses oli austatud ja lugupidatud
Larsa humanistiline pedagoogika.

Viimast l nalguis see pool ka Lantsamaale
ja laguus seal õige rühmitseti lauale.
Larsa humanistid hindasid samuti ka
eloguena ja keelte askest nagu Itaalia
aunadki.

Auna eesmärgi sooritamiseks lasksid nad
Trünnida Greene ja roome klassikerite
tõlkeid ja seletusi, rhetoorika ja
poetika õperraamatuid. Larsa humanism
tähtsamat edustajad olid Reuchlin ja Erasmus.

Reuchlin (1450 - 1522).

õppis Parisis greka keelt, tegi ka
theoloogiaga tegeemist. Hiljem oli
advokaadiks ja senetaäriks nellegi graafi
juures. Kõrges vanaduses teemis
akadeemilises poolivalitsuses. (Lehraut).
Reuchlin oli hea vanade keelte tundja

saunuti oli ta ka hea stilist.
Juba 20 aastasekt andis ta ladinakeeli
rõnaraamitu nälja. Kiulsuse suandas
ta uua ebra keelsete töödega.

Erasmus (1467-1536)

Sündis Rotterdamis, näis kiulsas Desenteri
koolis astus vastu uua tahtuist kloostrisse.
Põlgas näga muungaseisust, mis iseäranis
siis keel määrsa suurema põlgtuse alla
lauges, kui Erasmus 5 aasta pärast uua
nabaduse tagasi sai ja Pariisis
klassikuid uuris. Te oli hea olude
tundja. Greeca ja ladina keelt rõueles
ta emakeele ladususega.

Üks tema tähtsaim kirjatöö on, Ühes
die Methode des Lernes." (de ratione studii).

Belles töös on kantud humanistline
kasvatuseideaal.

Suurte reformaatuorite pedagogika.

Lutherus (1483-1546)

tema põhjendas hariduse vajadust rahvast 43
seisukohast: saimulikkust ja ilmalikkust.

Tähtsamaks ainekaks peab ta usuõpetust.

Keeli pidas ta sellepärast tähtsaks, et nende
abiga evangeliummist paremini jagu saada.
Elulugu sellepärast, et siit maadluse kui
peeglist võib vaadata.

Lõpunn soovitas ta veel muusikat ja
matemaatikat.

Lutheruse pooli reformid pöördutasid kõige
pealt ülikooli ja teise teaduslikku
kooli.

Temaat skolastilist õpetust ei võinud ta
kaunatada, et seal piire pagaulise
meister tõrjateles valitses. Koolis pidi
poiss 20 aastat õppima, enne kui
nõuab ladina keelt rai, et papiks
võis hakata. Vana kooli pidas ta
põrguks ja pukestustuleks. Lühemaistide
metoodist pidas ta rohkem lugu.

"Küüd on, Luuala armust, võis nii
korraldud, et lapsed lapsega õppida

naised ja iga laps juba 15 elus 18
aastaselt kolmele naisele, kui seeläbi võis
kõrgemaad koolid ja kloostrid olla naised."

(Lutheruse ütlus)

Üldiselt rahvas nõudis haridust nõudis ta
selleks, et rahvas piiblit võiks lugeda.
Prestritele (pastoritele) tegi ta kolmeks,
et nad poistele ja tüdrukutele 5 peatükki
pähe õpetaksid ja neid seletaksid.

Lutheruse meele oli üksikumees, et
reformatsioon ainult siis püsib ja
viljakas on, kui karmatus kõrgel
järjel seisab.

Melachthon (1497 - 1560)

Läi varakult isata. Teda kasvatas tema
vanaema (Reuchlini õde). oskas hästi
raami keeli. Õppis eriti Helvetbergi
ülikoolis, mille ilma õpetajadita
õpetas. (Oli noor ja nägi poisikene nägu)

Pärast õppis veel paar aastat Tübingeni
ülikoolis, kui siin 1514a. magistris

44
Nelja aasta pärast kutsuti teda Vittenbergi
greekse keele lektoriks. Siin tegi ta palju tööd
Pärast tema surma tuli 4 jae professorile
tema tööd oma peale võtta.

Melochthon oli hea pedagoog, üliõpilased
armastasid teda väga.

Tema kannatus ideaal: Teinime peab hästi
rääkima oskama ja asja tundma.

Õua ja asjatundmine peavad üksteisest
lahutumatud olema.

Äsi ilma maistrerina kujutluseta on
barbaarne ja inetu.

Metoodilisest küljest soovitas ta väga palju lugeda,
et nii head stiili omandada, saavuti ka palju kirjalisest
harjutuse teha.

Suuba 21 aastase magistrina oli ta auras Vittenbergi
aralooaus üliõpõli reformi vajadust tunnitanud.
Pärast viis ta selle läbi. Teäraus põhjalikult
rai usuteaduskond ümber reformeeritud.

Skolastiline meetod sai täiesti kõrvaldud. Sama
saatus tabas ka mõtteaduskonda.

Protestantiline eeskujulik pool.

Selle asutajaks ali

Johannes Sturmi (1507 - 1589)

Stutas Strassburgis esiters b. klassilise
gümnaasiumi, pärast täiendas seda 8 ja nüüms
10 klassiliseks. Kirjutas 1565a. Epistolae classicae
(klassikirjad) Neis käsitas ta klassi õpetüsi ja
eesmarvi.

Neljal esimesel aastal õpiti ainult ladina keelt
siis lisati greka keel juure. Ülemastes klassides
õpetati rhetoorikat. Õpetuse eesmärgiks oli
nagadus ja eloquens.

Cicero oli kõrgis kümnes klassis peaaegu
ainuke autor.

Sturmiil oli kindel lootus, et tema õpilased
kirjutamises, kommenteerimises, deklameerimises
ja kõnes mitte ainult ei jälgi oma aja suuri
meisterid, vaid isegi greka ja rooma aegsete
parematega võivad kõnnu seista.

Sturmi tragikum seisis selles, et ta omi nõudmisi
üli väga suurendas.

Uhekülge kõne õpetus käsitas vahetajal
õpilased ära, nii et nad ainult tühiselt igaruguseid
Cicero proosisi järeleaimaids, ning soovitud

45
eesmärgi ei saadud näite.

Peale selle olid veel mõned eesmärgilinnud koolid. Neis oli wali kasvatus. Ladina keel oli pea õpeaineks. Lõpuklassis õpetati ka greka keelt, usuõpetust, muusikat ja aritmeetmeetinat. Kasvatuseabinõuks olid nits ja nartses.

Kontrereformatsiooni pedagoogina.

Tuba paavst Paul III oli 1540 a. jesuiitide ordule ülesandeks teinud kasvatusasja korraldamise kanda. Ignatius v. Loyola ise kasvatus töö plaani, ent 1599 töötati välja põhjalikult läbi naadatud õpeplaan.

See määras ara jesuiitide kooli ilme kuni praeguse ajani, sellepeale saatamata, et 1832 a otsustati ka loodusteaduse, luulekunstile ja ajaloole õpeplaanis püüa kuni anda.

Vana süsteem jäi puutumatuks.

Alles kaheaastase proovi järel sai õpilane lõpuliselt õpilaseks vastu võetud.

Alamel astmel õpiti grammatikat, rhetoorikat ja vaimu keelt, kus Cicero peale palju rõhku pandi (uagu Plurimi juureski).

Kõrgemal astmel (3 aastat) õpiti filosoofiat (Aristotelest), mis teoloogia mõistmise juures suurt raskust pidi saama.

Theoloogiat ennast õpiti 4 aastat, kus peamiselt püha Ilmoõpetust ja konniliiumi käsitati.

Piibli õppimise peale pandi ainult nii palju rõhku kui palju see tarviline oli ketseritega võitlemises ja ladina keele piibli tõlke (Vulgata) kaitsmise juures.

Lõpus oli veel kaheaastane kursus kordamises ja õpikraadi muundamises. Siis oli noor Koadjutor igasugusele tegevusele (kiriku-eks kooliõpetajaks) ettevalmistatud.

Teemütide ideadl oli inimesel alandlikkus ja sõnakuullikkus kasutada.

Õpetajate järele valuti kõigesumma kooliga, et need teises sihis ei õpetaks. Kontrolliks oli isäraline ametnik (Studieprofess)

Teemütide õpetus oli iga aja järgu jaoks kindlaks määratud ja ei muudata selle tütta mingit edu.

Tal õpilasel oli vastane (konkurrent), kelle nigu

46
ja püüdis ta pidi ära näitama ning usinust
ja edasijõudumist osati mitmetruisi õhutada, mis
õpilasi väga auakneps tegi. Protestantismile tegi see
kool palju kahju.

4 peatükk.

Kaotatus ratsionalismile ja pietismile mõju all.
(1600—1750)

Põlvkond katolitsismile ja protestantismile vahel
tekitas 30 aastase sõja. Lõppmääraks sai selles sõjas
üldine võlga kurnatus.

Katolitsism oli küll hulga maid oma alla
võtnud, kuid sisevise elu ja edu poolest oli ta vähe.
Rahvas kuusi religioosliste tüliküsimuste vastu
langes ja konfessionaalse religiooni üle tõusis inna
kõrgemale usk loodusesse (natürlidse Religion).

Uusiti igasenesse kolmainsusse: lumealasse, surematusse
ja nohtusse pärast surma, millesse juba juudid ja
muhammedlased olid uskunud.

Määratuna näidati kui seadusparasuse, ilu ja harmoonii
põhi. Tuetusi ega halbtusi polnud olemas, need
olid vähemal määral arenevad poeetilised
elu headused. Aruati et Luoja selle ilu oli määranud
inimesele eluõnneisena.

Religioon ja moraale said ikka enam
ja enam raine mõistuse alla paadunud.

(Sellele vastandvooluna ilmus pietism).

Kirikud läks tema poliitiline võim rügi kätte
üle. Kirik hakkas nüüd rügi abi tarvitama,
sest ainult tema läbi võis ketserisi
karistada. Kii omasid müstid omale võim,
mida mitmed teoreetiserid veel omalt poolt
õigustasid.

Thomas Hobbes'i järelle on müst surnuks Tuumal
(Deus mortalis)

Vürstid ole tarvis ohvitseere ja ametnikke. Kii
roguines Hooni iluber aadeli seisus, kellede
jooks mis poliitilise-riigitiiklaseadusi tehis. Ka
tehisid reaali-ja käsitöö koolid.

Pida ülesleidusi (tueerina ülesleidmine,
psüsirohi, edusamundastronoomia jne). olid
mimikunda artiid. Teadusest kõrgemale tõstunud
Tuldi otsusele, et ajata on palju aega keelte
peale kulutada. Algas emakeele puhastamine
võõrsõnadest. (Parslased olid prauslastelt 30 aastase
sõja ajal palju sõnu laenanud).

Teaduslikus uurimises sündis muudatus, tuldi 47
arvamisele, et ei pea mitte autoriteeti ussuma, vaid
igal ego nähtust raja enesel murda, ning siis
otsustada.

Teearanis suur muudatus sündis kaotatuses.

Uusiti kasvatusse piiramatult edu sisse. Lapset
tunnustatakse tema inimesevõigused, heidetakse
kõrvale kepp ja vits.

Tähtsamad tegelased kasvatuses alal olid sel ajal
Ratke ja Comenius.

Wolfgang Ratke.

Ühed peavad teda oma aja idealistiks, teised
eihtsasti petisiks ja imesüütsiks.

Vürstid Herzog Ernst v. Weimar ja Ludwig von
Stuhlfeldt rühustasid palju rahku, et Ratke omi
reformid kasvatuses alal võiks teostada, ent alati üüris
ja saama lugu! Ratke peab resurktsioonina ja lalusumana
Ratke sündis Holstenis 1571a; õppis arsti
Hamburgi gümnasiumis, pärast aga Rostockis
protestanti usuteadust. Tegigi veel muudtega ja
uude õpetamise meetodiliga tegevusi.

Reisis pärast Inglis ja Hollandimaal, kust ta oma
meetodi praktiliselt näis tarvilada.

Võimaks tuli tal mõte pöörata rogu kultuuri
protestantismile olulise ümber lüüa.

Selle eesmärgi saavutamiseks otsis ta tutuusi
mürstide ja linnaümbruste juures, ning rogu
oma eluajal tarvitas ta isika mõjuvõimaid
kaitsjaid.

astal 1612 esitas ta Frankfurtis M. ääres
riigipäevale muudoksi, milles ta ära näitas, kuidas
oleks kõige otstarbekohasem keelteõpetust,
valitsemist ja religiooni riigis korraldada.

Paljud pidasid Ratke'i lapsinuks, kuid
leidus ka neid, kes Ratkele raha ei peetanud
et niisama omi plaane võiks haridusalal
teostada.

Kõige enne katsus ta neid tugsburgis
teostada, kuid rättsu kaastöötajatega vastule
ja oli sunnitud mitmes linnas Saksamaal
eduka ümber lüüma.

Võimaks 1618 a. andis vürst Ludovig von

Stühli-Rätchen Ratkele raha, et see eskujulist
pooli võiks asutada.

Ratke põhimõtte järel tuleb kõige enne
enamikel selgeks õppida, selle järel jundikeel

48

kui kõigi kätte eema, sest selles keeles kõneles
ka Jumal oma äranalitselised rahwaga. Pärast
tuleb greeka ja lõpuks ladina keel. Ratke
kassatusest lii määravad ära religioosilised motiivid.
Ratke oli Kõthenis juba üle aasta müüminud,
ent reformi oli äpardunud, Et Ratke ära si
juukses, laskis nüst teda naugi panna.

Ratke oli sunnitud kirjalikult seletama, et ta
rahkenu oli lubanud teha, kui ta mõistis ja
suutis.

Ratke sai rahaks ja asus Magdeburgi, kus
temale isegi Trübirgide taunitada anti soovoo
maksimiseks.

Tema ema sõbranna aitas teda rahaliselt, mille
läbi Ratke jälle oma vaimatutekogu tagasisai.

Ratke suri 1635a.

Comenius.

Comenius oli mees kes asju hästi täbas; ta
oli loosjõud. Tema kuju on selge kõigile.

Sündis 1592a.

Ratke aravuti oma naised, kes olid böömlastel
16 aastast astus Prerau ladinakeele. õppis
Herbornis ja Heidelbergis filosoofiat ja usuteadust.
Tutvunes põhjalikult saksa kultuuriga.

Ratke „memoriol”

avaldas ta peale sügavat mõju, ning pärast
oma kodumaal Prerau kooli juhatajaks
alles, mis ta Ratke põhimõtted ellu.

Pärast valiti ta hõõmi neudade pastoriaks, ent
30 aastase võela suudis teda ühest kohast teise
randama. Sel ajal kirjutas ta kirjutavad:
„Yanua linguarum” ja „Didaktik”
(sprachelehre)

1639a. kutsuti Comenius Rootsimaaale, kus
Talle ülesandeks tehti kõike Rootsi kooli
ümber reformeeritada.

Kõrgemaks pidi ta neel 64 aastase vanusekuna
stuserdama jaksma. Seal kirjutas ta oma
kirjutöö „Opera Didactica amica”

Comenius suri stuserdamisel 1670a.

Comeniusi karmatuse sihtid leiame tema
„Didactica Magna”-st (Üldine muist kõiki
õpetada)

Karmatuse kõrgemaks sihtiks on taamaliskuse
elule ette valmistada. Selleks ajaks tuleb
meil endid igakülgsest täiendada.

Kõik headuse idud on Comeniusi armast
inimeses juba sündimisesest saadik, ent neid
on tarvis arendada. Metood olgu loomulik.

Loomulikul meetodil on Comeniuse arvates see 49
tähtsus, et ta aja lihtustab ja sellega aine omandamist
nergeudab.

Loodust peame oppima aetkoke. Kui aga see mõistlik
pole, siis tuleb selle aremele pilt seada.

Õpetuse juures tuleb iska enne teravikut näidat,
siis alles teha asi.

Õpilaste isetegevusest austas ta väga ja on selles
ruktes nastand Ratrele.

Kaal on Comeniuse juures kasvatus asutus. Kool
kus pündub kasvatus, on veski saamine, millel
pündub veri. Piitra peale ei pane ta loatusi
Küis peab hea sõnaga ja eskujuga õpetatult saama

Comenius andis välja kuuksa pildiraamatu
lastele: „Orbis sensualium pictus“, mis
suure eduga tarvitati. Kasvatuse jagas ta 4 perioodi:

- 1) Kodune kasvatus.
- 2) Rahva kool.
- 3) Ladinia keelne kool.
- 4) Kõrgem kool.

Seisusline ja kutseine kasvatus.

17 ja 18. aastasele on seisusline ja kutseine
hariduse ajajärs.

Etteadlile ei meeldinud nana kool. Õpetlaste
peale naadati põlgavalt (lühemad reametu riivlid)

Uude ideaaliks oli „gelant homme” ja liulgar-
seisukohalt loodi ringkonnas. Teoksis rajadus
uut kooli riigiliteakadeemia arutada.

Kõige esimene arutati Tübrugeris (pärast veel Teise
nda Teise)

Mers õpetati uusiseeli, afalugu, matemaatikat,
loodusteadust ja muud, mis riigilitele Tarailik

Tähtsam poliitikes oli Christian Weise, kes
kirjutas raamatud: „Der politische Redner”
Johann Locke (Isjeauv Nooker) 1632-1704.

Sündis Vringtours (Inglismaal), käis
Vertuinsteri Schoolis ja pärast Oxfordi
ülikoolis. Mõlemas asutuses elas veel vana
kolastilone vaim. Alles pärastpooli sai ta
Cartesiusse filosoofiaga tuttavaks. Oma
saatuse sidus ta graf van Shaftesbury
(Medfordesepu) omaga ja sai selle tõtte
poliitilistesse nõitlustesse tammunud.
Vähepeal viis ta Prantsusmaale, et
tervist parandada. Graf van Shaftesbury
saadeti maalt välja etuisterdamini; linna
viisid ku Locke.

Alles Vilhelmi III valitsemise ajal (Inglismaal)
sai Lockeile võimalus kodumaale tagasi tulla.

Locke'i pedagoogilised meeled põhjendavad tema⁵⁰
psühholoogia peal.

„Versuch über den menschlichen Verstand“
(inglise keele töö)

Tähtsuse poolest võrreldakse seda tööd kanti
tööga „Kritik der reinen Vernunft“

Levistest pedagoogidest erines ta selle poolest,
et tähtsust kasvatuse objektis pidas.

Päämise tähtsusega on temale vaarim, siis
alles tarkus.

Ta keha väljarendamist peab ta tähtsaks.

Keeltest peab ta tähtsaks ema keelt, siis
prantsuse keelt, et see reisil peal tarvis
tuleb. Ladina keele arvestab ta viimasele
kohale. Ta soovitas veel: geograafiat, aritmeetikat,
astronoomiat, geomeetria, kronoloogiat, ajalugu
ja kodumaise teadust.

Põhimu ega lõike ei loka ta tarvitada Lääne
lubab ta ainult siis, kui õpilane kange-
kaelselt sõna ei rüüa.

Õpetlased.

Õpetlased kes ennem kassari rougraudades
tähtsat osa mänginud, rippusid nüüd
aadelis kõrmal ruimale jääma. Lüt vagadas

ka kõrgemaat kooli ümber reformeerida.

Üks esimestest reformeatoritest oli Christian Thomasius.
Ta soovitas moodsat filosoofiat ja eeuakade
tarnitannist ülikoolides. Teiste professorite
vastuseisumisel oli ta 1690a. Leipzigit summutud
laskema.

Ta läks Halle'sse ja hakkas seal loenguid
pidama. Tagajärjena tehis 1694a Halle
ülikool. Temaale tuli abiks Christian Wolff
kui sai Halle ülikool esimeseks moodkants
seks ülikooliks. Uues ülikoolis oli
professor vaba mees, kes ise uurida näis
ja selle üle ettelugemisi pidada.

Üliõpilased näisid nüüdsest peale seminarides
uurida, kuna nad varem piljate naieleste
peele palju aega olid kulutanud.

Pietismi aegne rannatus

Pietistilise liikumise isaks oli ülempastor
Philipp Jakob Spener, kes aitas seltsi
„Collegia pietatis” See selts aitas Frankfurtis
Maimi ääres. Tema esomargins oli elanad ja
võinud ristiusku äratada. Kooli tungis see
~~maal~~ August Hermann Francke läbi
Francke sündis Lübeckis 1663a. õppis esiti Göttingen

51
gümnaasiumis, pärast üppis ta Erfurtis ja Kielis
usuteadust. Teigi 1685a. Leipzigiis magistri
eksami ära. Pärast seda asutas ta „Gollegium
philobiblicummi“ kus kooliõpetajad ja üliõpilased
iga pühapäev greeka ja juudi keeles ennast
harjutasid ja iga üks ühe peatüki meest,
sammuti ka vanast testamendist ära seletasid.

Pellele reletajale andis Spener taotust.

Fraueri tähtas esialgu Hamburgis; Siin Teigi
ta ka laste õpetamisega tegemist. Pärast
usut ta Leipzigi

Professoritele ei meeldinud Fraueri edu ja ta oli
sunnitud viimaks Erfurti asuma. Ka siin
riisati teda Tago.

Viimaks sai ta Halle ülikooli ebraa keele
professoriks. Siin oli tal täieline vabadus.

Peistes oma tuust naeste heaks ülespandud
korjamise karbist 7 gulduat, algas ta naeste
koali asutamist.

Ta astis raamatuid ja lapsi ühte üliõpilast
oma õpetua eelrühmides naeseid lapsi õpetada.
Pärastpaale töid ka rüürad inimesed oma lapsed
sinna, ent neile oli õpetus marssuline.

Fraueri lahutas rikkaste lapsed naeste inimeste
lastest aru ning pani sellega aluse naeste ja
rikaste koolile.

Fraueri asutas veel pedagogiumi, naestelestõrjij

paiga, ladinakeele kuuli, ja tähtlaste kuuli, kus
kus aadeli lapsed õppisid.

Õpetajateks tarvitas ta naaseid üliõpilasi.

Francee eesmärk oli õpetada igal pool ja igal
ajal inna Jumalat üle kõige austama ja
armastama.

Seda võib aga Francee arvates loomuliku
sõnakuu mahasurumisega ja riigedele
eeskujujatele järelaimamise läbi päte saada.
Igal pool algu armastus ja õnnus!

Praktiline elu tarviduses õpetati kõike Teise
aineid mida varem Teistest kuulides oli õpetatud.
Muu seas isegi käsitööd.

Francee arutustes valitses aine süsteem (ühe
ainega võib õpilane madalamas klassis alla
Teisega kõrgemas).

Francee kuul jättis sügavad jäljed saksa kuuli
peale järele.

Francee suri aastal 1727.

Kuuli korraldused seadusandlisel Teel
1642 a. ilmus Lehul Methodius. (Hertsog Ernst
von Gatha korraldusel.)

Lelle järele!

Kõik lapsed 5-12 aastani olid kohustatud kuulis käima.
Õpemetood algu näitlik. Õpetajad ei talu
lastega toorelt ümberkäia juu.

Õpetajad pidid eksami tegema superintendendi
juures.

Ka Friedrich Vilhelm I saatis ka tema poeg
Friedrich II andsid mitu määrust välje, milles

pooliküsimusi käsitati.

52

5 peatükk.

Naturalismi ja neuhumanismi ajajärkede
pedagogika. kestmus.

1750 aastast kuni 19 aastasaja alguseni.

Ratsionalismi ajajärgul oli kõik mõistuse alla
paaditud. Kõik aga hakati ka tundmusele,
kui algpotentsiaalile rohkem tähelepanu
pöörata. Tundmusele inimesele raskendatavaks.
Kogu inimkonna kasvatuses peeti tähtsaks
tundmuse täieliselt välja arendada. Ka looduses
leiti tundmusele ala. Suured luuletajad
(Goethe ja teised) näjumaad loodusesse.

Seemni oli iga inimese õigustest räägitud;
müüdi aga hakati ka tema kohustest rääkima
(Kanti kategooriline imperatiiv).

Antiik ilmast hakati jälle rohkem lugeda
pidama. Tõukati jälle vanade greeklaste
võrre ja nende väärtusi.

Rousseau

Püüdis Genfis 1712a. Tema ema suri
oma poja sünnimise juures. Kasvatajaks
oli tal ainult isa, kes temaga õõl läbi armastas
rõõmuga elada.

Ua oli kellasepp. etlgõpetust sai ta pastor
(Pfarrer) Lambereier käest. Parast seda elas
ta mõned aastad Genfis oma vana poole, kus
ta täit vahadust maitses.

Oli pärast teenistuses ühe hiljem naine
treiali juures. Viimane oli kare ja jahäge mees.
15 aastaselts läks ta oma meistri juurest ära
ja algas elu, mis täis mitmesuguseid jultumiseid
Ta reisis läbi suure osa Prantsusmaal ja
Schweitsi, kuni teda haigus 1732 a. sügisel
sundis proua von Varenus'i juures peatama.
Küünd tuli tal kange hüme teadust uurida.
Ta tegi tegemist filosoofia, matemaatika,
ladina keele, ajaloo, geograafia, astronoomia,
psühholoogia ja anatoomiaga.
Küünd nättis ta amale Lyoni ühte perekonda
kasvataja kaha.

Linn seadis ta kokku oma kasvatuse projekti,
mille järelle inimesele elutarkust tuleb
õpetada.

Linn märkas ta ka, et temast isegi head
kasvatajat ei saa.

astal 1741. läks ta Pariisi, et seal
akadeemias oma noodi süsteemiga
esineda. Linn nägi ta ka Pariisi seltskonna
tulist elu, mis aiumelt nälgistpoolt hülgas
Pea saita ka selle seltskonna mitteõigust oma

1749a. luges ta oma sõbra poole üel alles
prantsus õhkurust, et akadeemia aulimaa
on määratud töö eest teema peale; „Kas
teaduse ja kunstide edusammud on inimkonda
rõõbliselt tõstnud!“?

Ta kirjutas kirjatöö, milles mõtet käsitas,
et teaduse edusammud ainult inimest
rõõbliselt rikunud on.

Akadeemia määras talle selle töö eest aulimaa
kohe sai Roussseau kuulsaks.

Veel kirjutas ta kirjatöö teema peale:
„mis on selle põhjuseks, et inimesed mitte
sarnased ei ole“?

Selle põhjuseks peab Roussseau seda asjaolu
et inimkond oma looduslikust olekust
lahkus ja kultuuri inimeseks sai. Need julged
mõtted ütles ta välja, ilusa et ajalugu ja
loodust põhjalikult üles uurinud.

Roussseau Emil. Selles näitab ta, et
kasandis peab olema saugel kultuuris.
Ta peab tõesti kasataja kätte olema
usaldud.

Kanamataja ise on ümme lapsed kasvatusemaja
amund ja aluerdab ümme kasvatusemaja paar
aastakümneid.

Tema kasvatusest saab naha inimene,
kelle individuaalsed kalduused ja omadused
äärniselt on nälja arenenud.

{ Rousslau ideaaliks on tümelis inimene
kelle juures ei ole lähedid tahtumise ja
võime vahel, kes rüudlat elurada näib.

{ Rousslau ideaaliks on hea inimene, seda
võib aga loodusinimene, sellel nälhe
vajadusi, sest vajadused ja nõuded Teemad
inimese halvaks.

{ Rousslau ideaaliks on naha inimene
kellel ei ole nälja autoriteete kumardada
Lga inimene peab näike ümme silmadega
nägema, ümme südamega tundma ja ümme
määrusega otsustama.

{ Rousslau ideaaliks on inimene, kes näi
nälga õpetlane pale, nälid Tergalt askab
ilma asjade üle otsustada.

Looduse peale näatab Ta kahest
näatepunkti:

- 1) Loodus on inimese üle valitsev saatus. 54
Sellepärast on kõik hea, mis looduse poolt
inimesele osaks saab; isegi kannatused
on meile kasulikud, sest nad karastavad meid.
- 2) Loodus on kõige püüdmiste ja kaldumiste
summa, mis, inimestes (igas inimeses),
peituvad.

Kõik need püüded ja kaldumused tulenevad
ilmselt astmete mis. (lapse päli noores eas
järe).

Ühtki meist ajajärjest ei tahi teisele
ahuraks tulla.

Õpetaja peab rõõmsalt ja hoalsalt
tähele panema, millal vaja mõjuda
Looduses sünnib kõik pikavisi

Lugema õppida ei tarvitse enne 15 aastat
Ka usuõpetus ei ole noorelt hea, sest
see tarvitab küpset mõistust. Usu
valik algu vaba.

Karistada tuleb loomulikult. On
õpilase akna katki teinud, las istub
toas, kus tuled puhub jne.

Ümbrusega raskes punktides õpib õpilane

halba, kuhu peab õpetaja vastuvõtju
organiseerima.

Raustslau pedagoogilised näuded on
nii tänapäev massrad:

Õpeta nägelikult,

õpeta õpilast isetegevusele,

õpeta kontsentratsioonilisele.

(Kuni Philanthropismini)